

A PRÓFÉTÁK HAZÁJÁBÓL.

(Tárczacikk, a „Kereszt. Magv.“ számára.)

Nehogy a kegyes olvasó valami kenetes leírást várjon a Szent Földről, jónak látom előrebocsátani, hogy a cikknek semmi köze a tejjel és mézzel folyó tartománynyal. A ködös Londonban kél, a nagy angol nemzet kebeléből. Ma már e fajból a föld-éhes gyarmat-szerző ivadék kipusztult. A nemzet azok helyett most szabadítókat produkál, a kik 100, meg 100 különféle alakban végzik az üdvözítés munkáját, uj evangéliumot hirdetvén a világnak.

E jelenség kulcsát abban találok fel, hogy a teljes polgári szabadsággal párosult hitszabadság, egyesülvén mély vallásos érzettel, ha a rideg ész nem tartja mindig szoros féken az érzelmek és emberi gyarlóságok terjengő irányát, könnyen szélsőségekbe tévedhet.

Bátran elmondhatjuk, hogy éppen e miatt a szabad nemzet kebelében, a társadalom a maga sajtászerű szokásaival, a vallás és vallásos testületek tévedéseikkel, túlzásaikkal, mondhatnám — erőszakoskodásaikkal — sokkal nagyobb megszorításoknak vetik alá az egyént, mint a mennyit például a magyar természet zugolódás nélkül elbirna.

Világszerte ismeretes a túlzás, melylyel az angolok a vasárnapot megülik. E pedantság ismertetésére ime egy példa.

Mult évben egy művelt, jó állásu kereskedősegéd elzongorázott a magyar-egylet helyiségében néhány magyar dalt. A szomszédság szive mélyéig sértve volt az ördögi hangok által. Profánus, repülj fecském ablakára, s más jó magyar nóták ugy hangzottak az áhítatos elmenőnek füleibe, mint megannyi istenkáromlás. Panasz érkezett az egyletchez, s a vasárnapi zongorázást teljesen be kellett tiltani.

A vasárnap megünneplését még türhetlenebbé tenni van hivatva az u. n. „Sunday Closing“, vasárnapi zárás. A mértékletességi egyletek roppant tevékenységet fejtenek ki, hogy minden hely, hol sert, bort, vagy pálinkát mérnek, absolute zárva legyen az egész királyság területén. A javaslat indítványozói azt mondják ugyan, hogy a vasárnap arra való, hogy üljön mindenki otthon s menjen a templomba imádkozni. De nem hunyhatunk szemet a tény előtt, hogy van Angliában egy osztály, melynek otthona szük és kényelmetlen. Ezekre életkérdés, hogy legyen valami köz-mulatóhely, hol a vasárnap délutánt eltölthetik, még ha ez sokaknál megrészegedésre vezet is. Midőn a társadalom egy osztálya kényszeríteni akar egy másikat, hogy általa előírt módon töltse az időt: zsarnokság, despotizmus, még ha a szabad Angliában történik is. A templomokban ivenk

vannak kitéve, kérelmek a vasárnapi zárásra. A kegyes közönség nagy része természetesen aláír. Ezenkívül áhítatos tea-nénikék, mint hitők szerint, elsőrendű apostolok az emberiség sorsának javítására irányzott eme kísérletben, fogdosnak aláírókat. A ser- és borcsarnokokban másnemű ívek vannak kitéve. Ezekben már arra kéri az embert, hogy írjon alá a despotikus vasárnapi zárási kísérlet ellen. E dologra következő módon lettem figyelmessé. Egy magyar barátommal egy szép vasárnap reggel kirándultunk a Hampstead Heathre, és a környéken levő dombokra. Ez egy nagy terjedelmű, festői magaslat, a legkedvesebb kirándulási hely, Londonhoz közel. Déltájában megéhezve, a környéken levő vendéglőket mind rendre jártuk valami harapni valóért. Nemhogy egy pohár sert, de egy falás kenyeret sem kaptunk sehol. A pinczér az étlap helyett hozta az ivet, a vasárnapi zárás ellen. (A nap nagy részében most is zárva vannak, mint ez eset mutatja, az új mozgalom azonban csirájában el akarja fojtani a vasárnapi ivást.) Ilyenkor mit csináljon Londonban a szegény idegen? Jól nem lakik, annyi bizonyos; de azt megteheti, hogy egy csendes, magyar áldást mormogván a vasárnapi zárásra, utjában édes meglepéssel aláír vagy 4 kérvényt, az Egyesült-Királyság Parlamentben összegyűlt képviselőkhez a vasárnapi zárás „ellen“.

Sir Wilfried Lawson és társai még messzebb menő terven dolgoznak. Egy törvényjavaslat van a Parlament előtt, „Local Option“ czim alatt, melynek célja, minden törvényhatóságban felruházni a többséget a joggal, hogy az italmérési helyek számát meghatározhassa, vagy szükség esetén azokat végleg el is nyomhassa, szóval, hogy a többség minden grófságban tetszése szerint bánhasson az ital-kérdéssel. Tagadhatatlanul a legnemesebb indok vezet ez embereket; de az elv, melyből kiindulnak, határozottan hamis. Ők így okoskodnak: Ha az emberek nem akarnak józanak, takarékosak, mértékletesek lenni saját jószántukból, a társadalom fel van jogosítva annyi akadályt gördíteni gonosz szenvedélyeik kielégítése elé, a mennyit csak lehet. A korcsma átok az emberiségen, s azért a társadalom vétket követ el, midőn fentartja a gyengébbek számára kísértőtül. — E tábor kék szalagot visel, honnan neve a „kék szalagosok“, lakomáin lemondát iszik, s elveinek terjesztésében roppant erőszakos. Nem lehet kiáltóbb ellentétet képzelni, mint egy vidáman mulatozó magyar társaság, s egy ilyen limonádézó kompánia. — Hát legyen nekik az ő guszthusok szerint. A despotizmus despotizmus, még ha ily látszólag ártatlan és humánus alakot ölt is. A Times és Standard világlapok éles vezércikkekben küzdenek az irány ellen, mely a Parlament egy s más határozataiban mostanáig kifejezést nyer. Charles Beard, az idej Hibbert leczkéző, egyike a legkitünőbb angol unitárius papoknak, a Baw F. U. társaság ez idej estélyen, szintén élesen kikelt a socialistikus irány ellen, mely az egyéni szabadságot végzetes csapással fenyegeti. Egy kitünő kékszalagos vitatkozott egy anglikán püspökkel. Mondá, mily dicsó állapot lesz, mikor Angliában senki se részegedhetik meg, még ha akar is. A jó püspök azt felelte, hogy ha már csakugyan választá-

nia kell, inkább akar szabad lenni, mint józan. Ilyes dolgok lehetnek azok, a mikért Bismarck herczeg azt mondá az idén egy angol látogatójának, hogy ahhoz a zsarnoksághoz fogható, a minék Angliában van alávetve az ember, nincs a világon. Erre a zsarnoksággütlő kancellár, fiatalabb korában Angliában tett utazásaiból elbeszél egy epizódot. „Gyönyörű vasárnap délután volt; mély, csaknem halotti csend, minden roppant ünnepélyes. A vaskancellár egy angol barátjával, kit teljesen okos embernek hitt, egyik angol városban sétált. Meghatva a roppant ünnepélyesség által, — mondá a kancellár — halkan egy német hazafias nótát kezdtem füttyölni. Társam elrémülve fordult hozzám, s kért, hogy hagyjam félbe. Miért? Tán tiltja a policzia? Nem biz a, de hát nem tudja-e, hogy ma az Uristennek szombatja van? Mely kegyes megjegyzés nekem oly rosszul esett volt, hogy azt a ficzkót leráztam nyakamról, a mily hamar csak lehetett, sőt ama várost is elhagytam, a legelső posta fordultával. Angliának szörnyű nagy hibája, — végzé az öreg ur — hogy az ember nem keresheti benne boldogulását és lelki üdvösségét a saját izlése szerint.

Az, a miről még ez alkalommal a vasárnappal összekötetésben meg akarok emlékezni, a vasárnapi szabad égalatti isteni tiszteletek és másnemű szónoklatok. Mindenekelőtt egy kis előismertetés a Salvation Army-Üdv hadsergéről, mely ezekhez nagy kontingenszt szolgáltat, nem lesz fölösleges.

A Salvation Army, katonai mintára szervezett vallásfelekezet, vagy inkább szenteskedő társulat. Egy az államegyháztól elszakadt pap Mr. Booth alapította, a ki ma felekezetében generális czímet visel. — A katonás szervezet a legapróbb részletekig át van kölcsönözve. Vannak törzs-, fő- és altisztek és közkatonáik. A tisztek vörös mellényt viselnek, melyre nagy betűkkel fel van varva: Salvation Army. Imahelyeiket kaszárnyáknak nevezik; a felekezetnek van két lapja, egyik „Csata kiáltás“, a másik „Kis katona“. Ha megtérítnek valakit, katonás műszókkal azt mondják róla, hogy „elfogták“. Ha új területekre mennek hódítani, hát „inváziót intéztek belé“. A hol váratlan ellentállásra találnak, hát ott a helyet „megostromolják“, vagy „szuronytámadást intéznek“. Lőnek továbbá „vörös izzó evangélium-golyókkal“. — E műszóknak mindeniknek megvan a maga különös szakszerű jelentősége a hadsereg műszótárában. Egy falragasz, melyben egy tea-uzsonnát jelentettek, következőleg hangzik: Felirat Vér és tűz. Uzsonna lesz 4 óra 30 perczkor, a mikor is támadás fog intéztetni az élelmi szerekre. Legyenek ott a maga idején. Jelszó: nincs irgalom. A vasárnap délelőtti proceszziók, az imahely kaszárnyákba katona zene mellett a londoni utcák egyik legfestőibb látványa. A kapitányok, kiki a maga kerületéből, megindulnak a kaszárnya felé. Az uton a zene hangjára legalább 10 annyi utcagyerek csatlakozik, mint a csapat eredeti létszáma. A menet a lehető legvigabb. Táncz- és nevetés, mint ha csak menyegzőre mennének. Időközönként a kapitányok valamelyike a zenészek elébe kerül, s harczy jelszókat kurjant a tömegnek.

Ha mondják nekik, hogy illetlen az utcán tánczolni vallásos menet alatt, Dávid tánczát hozzák fel a frigyláda előtt, a ki pedig zsidók királya és nagyon okos ember volt. A merre mennek, minden ablak és ajtó tele van kíváncsiakkal, hisz hogyan szalasztanának el egy ilyen kapitális mulatságot. Kétszer kísértem be őket a kaszárnyába, de egyetlen egy komoly arcot sem birtam felfedezni, a nevetségnek és komikumnak annyi eleme van e vallásos czeremoniában. Valame-lyik kapitány aztán elmondja a legénységnek, hogy mikor a hitetlen mosolyog rajtok gúnyból, a Jézus is mosolyog az égben, de már nekik és örömeben. Angliában jelenleg nem tehetnek semmit; a miért üldözöbe fogják, a mit ők a Times és más lapok véleménye szerint a világon mindennél többre becsülnének. Mert szenvedni a Jézusért, ez az ő eszményük. Külföldön azonban jobb szerencsájük volt. Sveic-zban egy kantonból, hova inváziót intéztek volt, Booth és Charlesworth kisasszonyok vezérlete alatt, kiutasították. Miss Booth érde-kes leírását adta annak a S a n h e d r i n-nek, mely előtt őket kihall-gatták. Hogyan nézett ki az a „hitetlen“, a ki őket kikérdezte, s hogy hogyan mosolygott az a sok többi „hitetlen“, mikor ők vallást tettek a Jézusról. Az egész teremben nem volt egyetlen egy jó ke-resztény arc, mondja Miss Booth. Azonban ha a hatóság nem üldözi is itt őket, van egy veszedelmes ellenségük s ez a „Skele-ton Army“, csontváz hadsereg. Ha sereg alakult oly célból, hogy üd-vösséget szerezzen az embereknek, az angol társadalmi viszonyok közt egy más sereg alakulása, mely amannak gonosz törekvéseit el-lensulyozza, kikerülhetetlen volt. Egy angol barátom elmésen mondá egyszer nekem, hogy ha ma társaság alakulna Angliában oly célból, hogy huzzák le a holdat a földre, holnap egy más társaság pattanna ki a földből ama nagy jelszóval: hogy a hold maradjon ott, a hol van. Igy ha Salvation Army (üdv hadserge) alakult, meg kellett ala-kulni a Skeleton Armynak (csontváz hadsergének), a mely megvere-kejdkék vele. Angliában még verekedni se lehet, ha az ember czéhba nem áll, hol a tagok rokonkebelre találhatnak. A Skeleton Army tag-ságra nem kell egyéb, csak jó ököl, mert a küzdelem nem szellemi fegyverekkel megy. Cél a Salvation Armysták gyűléseit szétrobban-tani, tagjaikat elverni és hántalmazni, a hol csak lehet. 5—6 na-gyobbszerű csata volt az idén. A bíróságok kezdetben enyhén itél-tek, minthogy azonban a Skeletonok mindinkább vérszemre kaptak, ma már szigoruan bebörtönzik őket, mikor csak elcsiphetik. A Sal-vation Army dicsőségnek tartja szenvedni a Jézusért.

A mi a kaszárnyákban tartott isteni tiszteleteket illeti, a mé-lyen vallásos a mi fogalmaink szerint nevetségessel folyvást vál-takozik. Ha az ember rokonszenvet érez is irántuk, mégis megszo-kás és némi erőfeszítés nélkül alig fogja megállani, hogy ne moso-lyogjon olykor-olykor. Az isteni tiszteletet valami borzasztó hangos zene nyitja meg. Hogy miért olyan hangos és olyan fülsértő, azt nem tudom. Hacsak nem az az oka, hogy az újabb csatákat ágyuzás nyit-ja meg. Annyi igaz, hogy a legkitanultabb verébtábor örökre elijed-ne egy székeley falu buzájától, ha a banda elprodukálná ottan ezt az

isteni tiszteletet. Ezután ének, könyörgések s rövid beszédek következnek. Könyörgés alatt mindnyájan behunyják szemüket; általában a szemmel látható vallásos felindulás ekkor tetőpontját éri el. Némely arczon beteges mosoly; a Jézus nevének említésénél mások leborulnak a földre, mintegy porig alázkodva a megváltó előtt. Az a jókedv, mondhatni kicsapongó öröm, mit az utcán szemébe vágunk a skeptikus és hitetlen világnak, itt helyt ad a legmélyebb felindulásnak és bünbánatnak. Isteni tisztelet végén háromszor felszólítják a gyülekezetet, ha van-e valaki, a ki megtért.

Az én jelenlétemben egyszer egy 70 éves vén korhely ember is beszélt, a kit azelőtt néhány nappal fogtak el: Mondá, hogy míg hosszú élete alatt mértföldeket gyalogolt, hogy megrészegezhessék, most mértföldeket gyalogolna, hogy az ural lehessen. Ebből láthatni, hogy a sereg minden nevetségessége mellett emberbaráti munkát is végez az alsóbb osztályok közt. A mi lapjaikat — a „Csata kiáltást” és „Kis katonát” illeti, kevés mondanivalóm van róluk. A ki Magyarországon ilyen lapok szerkesztésére adná a fejét, nehezen kerülné ki az orvosi felügyelet alá helyeztetést. Az előbbinek elolvasása után valaki, a ki semmit se tudna a Salvation Armyről és munkálkodásáról, azt a benyomást nyerné, hogy az egy örültek házában, örültek által szerkesztődik. Az utóbbiba 6—10 éves gyermekek dolgoznak, kik legkomolyabban biztosítják a világot, hogy retentő bűnös cselekedetek után megtértek s most már meg vannak tisztulva a bárány vérében! Booth-né aszszonyságot figyelmeztették, mily fonák, ferde és természetellenes ez egész eljárás. Rögtön idézte a 8-ik zsoltár 3-ik versét: „A kicsinyeknek és csecsszopóknak szájok által erősítetted meg a te hatalmadat, hogy megrontsád a te ellenségedet.” Ez argumentumra aztán természetesen nincsen felelet. Meg vagyok győződve, hogy Booth generalis Magyarországot ellen hasztalan intézne támadást. Nálunk a történelmi egyházak nagy akadályai a szellem és vallásos érzület illetén kitöréseinek.

Ha szép vasárnap délután kísétál az ember a „Regents Park”-ba, nem nagy távolságra egymástól 6—8 csoportot vesz észre, melyeknek közepén egy-egy ember prédikál. Véve az embert a genus homo értelemben, mert a legelső is, a kit megközelítünk, nő. Jézusról és az ádvözségről beszél. Szeme behunyva; ingadozásnak, habozásnak, szavak válogatásának nyoma sincs beszédében. Elmondja, mily leirhatlan boldogságot érez most Jézus kebelén, s hogy nincs a világnak anynyi kincse, a miért előbbi állapotába visszszakivánkoznék, mikor még nem ismerte Jézust. Salvation Army — anynyi bizonyos. Ebből már eleget láttunk s láthatunk minden utcásarkon keresztelő János szerü felkiáltásaival: térjetek meg, stb.

Egy más csoport közepén himlőhelyes arczu férfi orál. Jóizü, kedves uri embernek látszik, ki valami ugyancsak tréfás dolgokkal traktálhatja a hallgatóságát, mert koronként nagy a nevetés körülte. Tárgya csakugyan mulatságos; arról beszél, hogy kik ma a pogányok Angliában. Az angol érsek-primás pogány, valamelyik nagy befolyásu herczeg — elfeledtem már melyik — pogány, a szent Pál és West-

minster egyházheli esperesek pogányok és így tovább. Megnevezi mindeniket névszerint. Előadása roppant komoly, de e komolyságban valami ellenállhatatlan komikum rejlik. Egy más alkalommal arról beszélt (3-szor hallottam ez urat), hogyan egyesül az állam-egyház 3 nagy pártja a pénzszeretet szent kötelékében. Mondá, hogy sokáig gondolkozott, mi közös vonást találhatna, a mi megvan mindnyájokban. Ő legalább ez egyen kívül mást nem tud. Megkérdezte a hallgatóságot, hát ők tudnak-e. A tömeg nagy kacaj közt kiáltotta: „No.“ Államférfiak és papok, anglikánok és disszenterok, kis és nagyhatalmasságok egyformán kikapják a magukét a tréfás, himlőhelyes urtól. Ő maga és hallgatósága, hogy egy filozofiai műszót használjunk, valószínűleg skeptikusok.

Néhány lépésnyire egy harmadik kör. Magas, fekete szakállu, értelmes arczu ur a középben. Beszél korunk különös nyavalyájáról — a hitetlenségéről. Előadásában logika, ékesszólás és mély meggyőződés oly sajátságos bájjal egyesülnek, hogy határozottan neki nyujthatjuk a pálmát nemcsak e délutáni, hanem mindama népszónokok közt, kik csak számos vasárnap délutáni barangolásainkból eszünkbe jutnak. Valami sajátságos, melancholikus báj ömlik el az egész emberen. Mondá, hogy ő sohase tud végig menni London embertömegektől hemzsegó utczáin, hogy mindennap eszébe ne jutna, mily nagy számu nép jó-megy vigan, könnyelműen, mintegy teljesen öntudatlanul amaz irtózatosságról, mely reájok vár. Roppant fájdalmat okoz neki, hogy vannak emberek, kik lelkek üdvösségével (a legszűkebb theologiai értelemben véve a kifejezést) semmit se törődnek. Ő vizsgálni szokta a mellette elmenők arczvonásait, melyből hosszszas gyakorlat után következtetni tud a vallásosságra.

E szónokot hallva, minden iszonyatosságában áll előttünk Szt.-Ágoston massa perditio-ja. Egy más alkalommal tárgya a Jézus közbenjárói hivatala volt. Jézus Krisztus rangban második, s azért lett a világra küldve, mert a szent Isten és a bűnös világ közt minden érintkezés absolute lehetetlen. Az ember Istennel semmi névvel nevezendő módon nem közlekedhetik. Nekünk csak Jézussal lehet dolgunk, a kin keresztül tisztátalan gondolataink megtisztulva jutnak az atyához. E gondolat volt különös erővel s rendkívüli elmésséggel kifejtve. Nem hiszem, hogy e tant ily mereven ma egyetlen egyház is tartaná Angliában. Emberem tehát eredeti gondolkozó. Minden különösége mellett elég esze van hozzá, hogy az legyen. Sima, folyékony ékesszólása s erős logikája bármelyik kathedrának díszére válnék.

Még egy negyedik csoport és aztán végeztünk. Roppant zajos és több ember van benne, mint a 3 előbbiben öszszevéve. Az ember alig tud könyökével anynyi helyet csinálni, hogy lássa, mi történik. Egy férfi, kinek arczát nem sikerül kivennünk, erősen igyekszik bizonyíthatni, hogy a bibliai csodák lehetőek. Nem sokkal azután egy más férfi lép a szószékre és igyekszik őt czáfolni. Ha kérdjük azt a hatalmasan pipázó sühedert, ki szemünket, szánkat ugyancsak traktálja füsttel, mi foly, egy füstgomoly kíséretében felénk röpi, hogy hitvita. Mindkettő a bibliából vitatkozik, mert ki volt kötve, hogy

mindkét fél onnan meritse argumentumait. A hallgatóság nagyobb része azonban, úgy látszik, amellet van, a ki a csodacllenes álláspontot tartja. Legalább ez tűnik ki a jóízű kacajból, melylyel ellenfelére mondott viczezeit fogadják. Ne várjuk azonban végét. Így is félek, hogy mind a t. szerkesztő urak, mind a t. olvasók türelmét próbára tettem e kissé tán kelletlenül hosszabbra nyúlt czikkel. A viszontlátásig, ha a szerkesztőségnek is úgy fog tetszeni.

Gál Miklós.

LEVELEZÉS.

Uj-Székel, 1883. augustus.

A kereszturi egyházkör közgyűlése f. évi jul. 12-én a medeséri egyházközségben t. Kovács Mihály esperes ur elnöklete alatt, mindkét körű gondnok, gymnásiumi tanárok, egyházi tanácsosok, körű lelkészek, néptanítók, sőt néhány theologus és nagyszámu helybeli és vidéki közönség részvéte mellett, nagy ünnepélyességgel folyt le. A közelebbről kijavított s szebbnél-szebb virágkoszorukkal feldíszített templom, a hevenyészett zenekar- és orgona-kisérettel felhangzó ének, siménfalvi lelkész Németh István közfigyelmet keltő ékes szónoklata, esperes és jegyző kölcsönös üdvözlote, egy keresztelési szertartás és a zsúfolásig összeseregelt hallgatóság ritka magasztosságot kölcsönöztek az isteni tiszteletnek s önkéntelenül is arra a gondolatra ragadták az unitárius lelket, hogy menyinyivel szebb és eredménydúsabb ez így, mintha az ily közgyűléseket központositva, csupán a tanácskozási terem falai közé, a gépies tárgyalások keretébe szorítjuk. Különben ennek vitatása nem tartozván egy rövid vidéki levél keretébe, e szerény megjegyzés után menjünk tovább.

Elnök ur az iskola tantermében a tanácskozást megnyitván, évi jelentéséből örömmel vétetett tudomásul, hogy ez egyházkörben a lelkek összes száma 14,527 s mig átállott hozzánk 34, addig tőlünk csak 13; és hogy belső emberek, özvegyek, árvák és ekklezsiák az államsegélyből, Dávid Ferencz-alapból, Zsuki-alapítványból a mult 1882-ik évben összesen 901 frt 70 krral segélyeztettek.

Egy pár fegyelmi és egy viszályos ügy, felsőbb leiratok, a kis medeséri leányegháznak templomépítését, a korondi egyháznak a nyugalmazott öreg lelkészt illető egyharmad kepe elvonását illető kérelme és a tanügyi bizottság jelentése letárgyaltván, Boér Lajos gyámoldai pénztárnok és Raffaj Károly segédpénztárnok számadásai megvizsgáltattak s kitünt, hogy a két pénztárnak készletben, bankkönyvecskében, kötvényekben, alapítványban és ígéretben van összesen 900 frt 32 krja s ez „Segélypénztár“ czim alatt, régebbi határozat következtében, kezelés végett átadatott Raffaj Károlynak.

Megállítatott az általános nyugdíj- és segélyintézet alapszabálytervezetere vonatkozó vélemény. Ebben néhány többé-kevésbé fontos megjegyzés után, különösen az illető törvényjavaslat 25. §. b.